

# TOTS SANTS

*La festa no ha sofert grans canvis de plantejament en el transcurs d'aquest segle*

**E**l primer de novembre celebrem la festivitat de Tots Sants. Aquesta data del calendari festiu està bastida al voltant del record d'aquells que, per dir-ho amb una expressió popular, han realitzat el traspàs a l'altra vida. Aquest traspàs també es projecta sobre algunes activitats quotidianes. Tots Sants és una porta a diferents canvis: es passa de recollir fruits (avellana, garrofa, ametlles) a llaurar els trossos i sembrar. El temps també varia: la temperatura comença a ser més fresca i l'aire es torna més humit i això provoca un altre canvi: el vestuari. La baixada de temperatures fa que comencem a vestir-nos amb aquell tipus de roba que des d'abans de l'estiu no utilitzàvem i que ens protegeix dels primers freds.

Tots Sants és sobretot una festa de grups petits, bé siguin relacionats amb els nostres amics o amb la nostra família. Els actes multitudinaris són totalment desplaçats pels moments de recolliment amb les persones més properes. Organitzar una castanyada o anar al cementiri són manifestacions de grup reduït, encara que el cementiri tingui més visitants que mai, l'acció d'acudir l'hem realitzada individualment, amb els familiars o amics. La castanyada actualment, però, es dirigeix cada cop més a un acte proper a les grans festes de locals de lleure o associacions, fugint del rol estrictament familiar o afectiu.

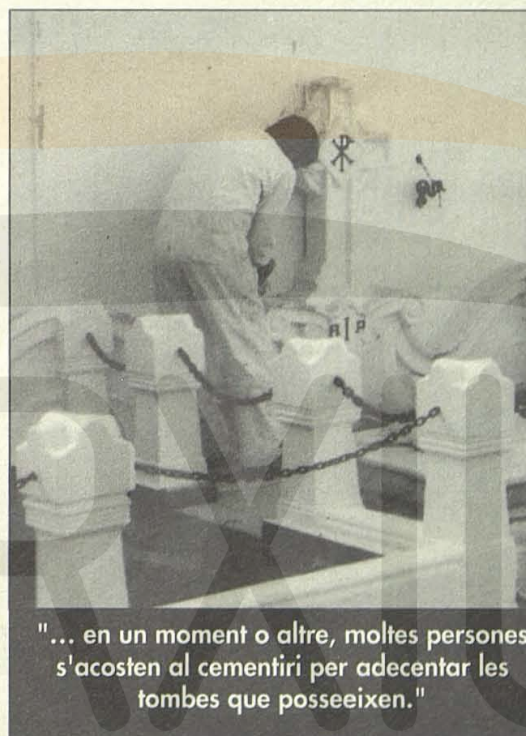
## PREPARACIÓ DE LA FESTA

**E**ls dies previs a tots Sants ja hi ha certa activitat per preparar la festa. Es pot veure la brigada municipal realitzant feines de neteja a la vorera de la carretera de Montbrió que condueix al cementiri actual. Al mateix temps, en un moment o altre, moltes persones s'acosten al cementiri per adecentar les tombes que posseeixen. Si fa falta les netegen o les emblanquinen de nou, millorant el seu aspecte.

Prop ja del dia de Tots Sants, les tombes

s'acaben de guarnir amb flors. També és costum, encara que cada vegada més en desús, col·locar sobre la tomba les fotografies dels difunts que hi són enterrats, costum que abans era molt més habitual i inclús més significatiu que col·locar flors.

La gastronomia també té un paper important durant aquesta festa. Uns quants dies abans ja es poden veure els panellets exposats a les vitrines de les pastisseries, botigues d'alimentació o



"... en un moment o altre, moltes persones s'acosten al cementiri per adecentar les tombes que posseeixen."

supermercats, amb més o menys grau d'elaboració casolana, ja que aquest producte, a causa de l'alt nivell de consum que ha assolit, ha estat sotmès també a la industrialització.

El panellet, component essencial a les postres dels dies que envolten Tots Sants, no ha estat sempre, però, a l'abast de tothom. A Cambrils, el preu del sucre havia provocat durant alguna època que no totes les famílies es

Núm. 2

FULL DIVULGATIU DE CULTURA TRADICIONAL I POPULAR DE CAMBRILS

l'anjub



L'Anjub



poguessin permetre menjar panellets. La família que els podia tenir a taula, o bé els feia a casa o els comprava a la botiga. L'elaboració casolana la solien realitzar les dones de la família. Decidien en quina casa farien aquell any els panellets i un dia de la setmana anterior a Tots Sants es trobaven tota una tarda o un matí i preparaven panellets per a tots els familiars. La cocció es realitzava a casa d'algun forner que no tingués inconvenient a prestar una mica d'espai del seu forn i quedaven així llestos els panellets, que amb més o menys quantitat arribarien a Tots Sants.

L'altre element gastronòmic característic de Tots Sants és la castanya. La Serralada de Prades posseeix la colònia més propera i més abundant que tenim de castanyers. Allà acudia antigament un carro des de Cambrils, que baixava carregat de sacs de castanyes que repartia entre les botigues del poble. Després les posaven a la venda i així arribaven a totes les cases, llestes per ser torrades la vigília o el dia de Tots Sants.

Qui les volia comprar ja torrades podia acostar-se a la parada que el "Cacauero" tenia al carrer Major, on s'afegien les castanyes als cacaus

o les xufles que posava habitualment a la venda.

Arreglades les tombes i tenint les postres més o menys preparades, tot està a punt per viure la festivitat de Tots Sants, que començarà amb la tradicional celebració de la castanyada.

#### VIGÍLIA I DIA DE TOTS SANTS

**L**es castanyades, actualment, s'organitzen de dues maneres clarament diferenciades, les minoritàries, normalment d'àmbit privat i les obertes a tothom i de caire més generalitzat. Aquestes últimes se celebren sempre el dia 31 al vespre i, segons com, s'allargen durant bona part de la nit.

Antigament a Cambrils la castanyada no tenia aquests plantejaments. Consistia senzillament a menjar-se-les en família després de sopar el dia 31, o bé, després de dinar el dia 1. Com a molt, al bar de La Cadira, tenien preparades unes quantes safates amb panellets i castanyes la nit del 31, però mai amb els nivells de gresca que s'estableixen actualment.

Un element que s'ha convertit en característic i propi de la festa de Tots Sants és la tradicional paella amb el cul ple de petits forats. Aquestes perforacions que permeten el pas de la flama han fet d'aquest tipus de paella un element diferenciat de qualsevol altre estri de cuina i alhora l'han configurat com una eina vinculada totalment a la

cultura popular.

Malgrat que no ha variat gaire la manera de coure les castanyes, sí que hi hagut canvis a l'hora de consumir-les. Així, el costum antic consistia a torrar-les abans de dinar o sopar. Seguidament s'embolicaven amb un peça de roba i durant tot el temps que durava l'àpat algun membre de la família se les col·locava sota el cul i així les covava durant una bona estona, amb la finalitat d'estovar-les una mica i facilitar la feina de pelar-les i mastegar-les, a la vegada que les mantenien calentes. Un glop de vi dolç o un gotet de mistela, s'agraïa sempre en el moment d'empassar-se les castanyes cuites, sempre i quan es pogués disposar d'una ampolla sobre la taula.

Als menjars dels dies que envolten Tots Sants també hi ha dos elements gastronòmics molt tradicionals d'aquesta època. El moniato, que es fa al forn o fregit, i el codonyat que completa les postres protagonitzades pels panellets i les castanyes.

L'altre gran protagonista del dia serà el cementiri amb la tradicional visita als difunts. Durant tot el dia 1, el seguici de persones és continu i durant una estona la gent resta a la tomba familiar, on disposa flors o passeja pels carrers que configuren la disposició de les tombes.

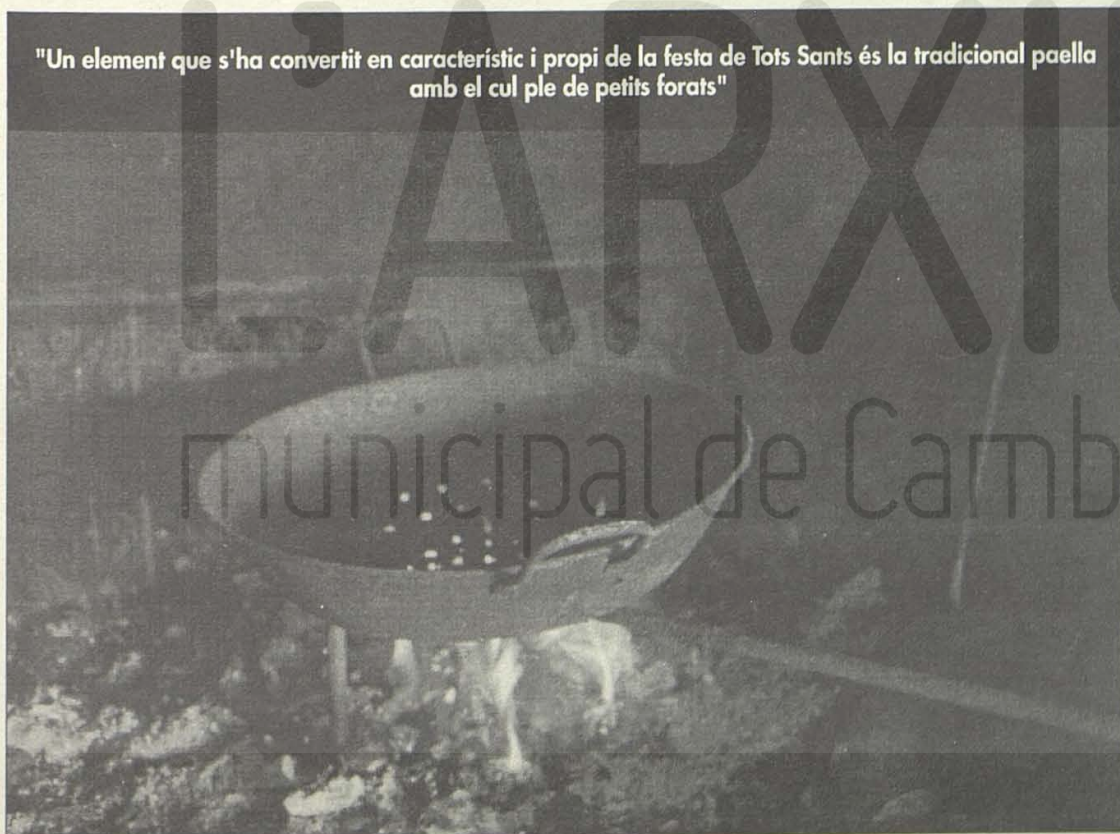
Abans, però, hi havia dos actes a Cambrils que eren quasi obligats aquest dia: la Missa Major i la representació

del "Don Juan Tenorio". La Missa Major se celebrava al matí i prenia un caire de força solemnitat. Això no treia que algun rector amable tingués per costum convidar desenfadadament els cantaires de la Missa a menjar panellets i castanyes a la rectoria.

A la tarda, a les sales de La Cadira, del Centre Catòlic o de L'Agrària i possiblement del Pòsit, es posava en escena el "Don Juan Tenorio". Aquesta obra de l'època romàntica, escrita en vers per Zorrilla l'any 1844, s'esqueia molt bé, pel seu contingut, representar-la el dia de Tots Sants, ja que conté elements com el cementiri i la pròpia mort.

L'argument de l'obra es desenvolupa al voltant de la figura de Don Juan, jove llibertí que bromeja sense respecte amb els morts, i alhora home de fortunes amoroses, de qui les dones irresistiblement s'enamoren, malgrat que ell les enganyi. Don Juan però rebrà la lliçó de l'amor veritable que acabarà sentint per una dona, Doña Inès. Don Juan, que sap la seva mort propera pels vaticinis que li han estat fets, no només s'alliberarà del seu fatídic destí sinó que sortirà de l'afer convertit en un veritable heroi.

**"Un element que s'ha convertit en característic i propi de la festa de Tots Sants és la tradicional paella amb el cul ple de petits forats"**



L'Anjub

municipal de Cambrils

**l'anjub**

## EL DIA DE DIFUNTS

**E**l dia 2, dia de Difunts, clou el petit cicle festiu de Tots Sants.

Els actes litúrgics seran els únics elements existents aquest dia dedicat a la pregària pels difunts.

Antigament a Cambrils durant el matí se solien oficiar tres misses, distribuïdes de la manera que el rector cregués més convenient, i fins i tot es podien oficiar totes tres seguides com feia Mn. Josep Manresa.

A la tarda la gent, principalment dones, acudia al cementiri on es resava el rosari. Aquest costum continua totalment vigent en l'actualitat, i a la tarda del dia de Difunts es manté aquest moment d'oració.

## DITES POPULARS

**J**a hem constatat que la mort es fa palesa la festivitat de Tots Sants, però també apareixen elements que estan estretament relacionats amb ella. Les ànimes, la seva ascensió al cel o la seva estada al purgatori han esdevingut premises de la cultura parlada d'aquests dies, i com és el cas de les dues dites que hem recollit aquí a Cambrils, bases d'expressions populars.

Una de les dites expressa una advertència a l'hora de confiar en la gent i sentència que no et pots fiar de ningú, diu senzillament: "No es pot fer bé ni a les ànimes del purgatori". L'altra, no tan dràstica, pren un caire irònic per denunciar que algú s'ha deixat un llum encès i diu: "Per qui crema aquest llum? Per les ànimes del purgatori?".

El primer de novembre esdevé un exemple més de la vinculació entre el calendari litúrgic i la cultura popular.

Tots Sants és tan important pels seus aspectes religiosos com pels que fan referència a elements tradicionals i populars.

Cedida per Lluís Domingo



Antic cementiri parroquial

## CEMENTIRIS PARROQUIALS

**A** la fotografia superior podem veure els nínxols de l'antic cementiri parroquial, que estava situat a la part posterior de l'Ermita del Santuari de la Mare de Déu del Camí. Habitualment els cementiris s'ubicaven a prop del nucli urbà. El creixement demogràfic va provocar, però, que s'inaugurés l'any 1925 l'actual cementiri, que es troba al costat de la carretera de Montbrió a l'alçada de l'autopista. El camí més habitual per desplaçar-se que utilitzava la gent abans de l'aparició d'automòbils era el "camí del cementiri" que voreja el Pinaret i les instal·lacions esportives per la banda de ponent. Els habitants de la platja eren els qui tenien més tros per caminar, però també acudien puntualment al cementiri.

Les tombes de l'actual cementiri estan distribuïdes entre una trama de carrers perpendiculars i són soterrades. No han estat suficients per abastar les necessitats que s'han establert i des de fa cinc anys s'han anat afegint nínxols verticals en un dels costats del cementiri, configurant un nou aspecte d'aquest.

l'anjub: Rosa Ma Sarró, Pili Luque, Núria Ortoneda, Gemma Ivern, Montse Ortoneda, Gerard Martí, Marcel Blázquez, Jordi Moreno (Col·laborador: Toni Segura)

Membre de l'associació cultural Revista Cambrils  
Novembre 1994 - Núm. 2

Col·laboren:



AJUNTAMENT DE CAMBRILS

revista

cambrils

GRUP DE RECERCA DE CULTURA  
TRADICIONAL I POPULAR